

schappelijk en wel, meenen dat het voor een kind meer nut zou kunnen hebben, bijv. eens mee te gaan op een wandeling door mijn tuin, langs de viooltjes, waar, altijd als ik ze begiet, één zelfde kikkertje heel vlug onder vandaan wipt, eens verstandig kijkt naar dat begieten, van meening is dat een natgemaakt plantje hem meer toelacht dan een droog en zich haast zich onder een dusdanig te begeven, met een zijdelingschen, maar door de kennis-making vertrouwend geworden, blik naar de bezoekers van zijn woonplaats. Mijn viooltjes bloeiden uit en ik staakte mijn begieten. Op een avond mis ik mijn kikkertje, om het met hetzelfde vertrouwen op de menschheid, weer te zien wachten op de begieting van een bijzonder zorgzaam behandeld hopplantje, waar het nu voortaan zijn tenten opsloeg. Tot zoover mijn kikkertje; zou hetzelfde systeem, maar dan veel, veel beter uitgewerkt en behandeld, niet doeltreffender zijn toegepast op verdere kikkertjes en op andere dieren? Weet niemand te spreken over en vóór het kikkertjesleven inplaats van nog meer boeiende, half-scherpsende, „grappig” getinte relaxen te geven over zijn doodgaan op nog wel weerzinwekkende manier? Gevoelt ge niets voor het behouden van dat element van teerheid en meedoogendheid, in op verre na de meeste gemoederen aanwezig, zoo al niet altijd tot bewustheid gekomen, en voelt ge niets voor het opwekken ervan zoo het schijnbaar vast sluimert, maar toch zeker, heel zeker, tot ontwaken gebracht kan worden? Vindt ge niet met mij dat het bewaard, beschermd en verzorgd moet worden, dat heerlijk-teere gevoel ten koste van wat het ook zij, want hooger kan niets zijn dan dat. En het is een treurig maar onomstootelijk feit, dat het verstikt kan worden door velerlei oorzaken, en zelfs de gevoeligste ziel kan men afstompen voor alle meeroelen door het laten wennen aan en door het gewone als merkwaardig of zelfs wel „grappig” voorstellen van wat bij de ongeschoolden eenvoudig medelijden zou opwekken. Ik ken een klein jongetje dat mij eens meenam naar zijn eigen tuintje en daar 2 kapellen zag rondvliegen. Mijn vriendje was verrukt en een opgewonden verhaal volgde, te lief van zijn kinderlippen klinkend om het hier te kunnen weergeven. Hij zag in die kapelletjes met levendige kinderfantasie en poëtisch kindergemoed „twee vriendinnetjes, die met elkaar stoeien, dan weer boos op elkaar worden en ieder een andere kant opgaan, maar „toch weer vriendinnen worden!”

Zoudt ge mijn klein vriendje liever met het kapellennet gewapend de twee witte speelkameraadjes zien vangen en daarna aan een speld opprikken voor zijn „verzameling”? Ja, hij zou daarna allicht weten te vertellen dat de eene een.... vlinder en de andere een.... vlinder was, dat de eene precies zóó, de andere precies zus geteekend was, maar voelt ge niet meer voor zijn gedachten-wereldje, waarin ook dit brokje natuur zoo echt „ziel” had gekregen en „liefde” had verwekt? En zoudt ge het zoo *ziels*-jammer vinden, ook al wist hij nooit de wetenschappelijke indeeling in families, en vreest ge, dat hij minder vatbaar zou zijn voor de bekoring van het licht en zonnig vlinder-bestaan dan de „verzamelende” natuurvriend? En toch ook ik stem vóór bekendheid met al die wondere dingen om om ons heen, eene bekendheid die het leven rijker en schooner maken kan en moet, zoo slechts de geest frisch blijft tegenover die waarnemingen en niet opgaat in de

uitpluizingen, daarbij het harmonisch geheel vergetende voor de onderdeelen; zoo slechts de wandelaar door veld en bosch zich nog maar onbevangen stelt tegenover de indrukken die op hem instormen; zoo slechts niet zijn studeerkamer, zijn plantenpersje, zijn verzamelkastje zich meer aan zijn geest opdringen, dan de heerlijk vrije levens-uitingen om hem heen. En vraagt ge mij, als practisch slot, hoe ik mij dan wel voorstel, dit alles te verwezenlijken, ik vraag u slechts: verwaarloos het teere, het warme, het rijke leven niet voor doode wetenschappelijkheden, zoek naar mooie, harmonische manifestaties van de groote, alaanwezige levenskracht en doe geen enkele onzer ondergaan in drooge poëzieloosheid bij nóg zooveel kennis, waar de ware wijding vreemd aan bleef.

B. Z.

Met genoeg en liden wij bovenstaand stuk en met genoeg plaatsen wij het. Al kan niet alles, wat de schrijver beweert, onze volle instemming verkrijgen, voor negen tienden zijn wij het met hem eens, daarvan mogen vele van de artikelen getuigen, die wij tot nu plaatsten, die zeer dikwijls uitingen bevatten van de natuurbeschouwing, die uit dit gevoelvolle stuk spreekt.

En toch, wilden wij *uitsluitend* werken op de hier voorgestelde wijze, wij zouden vreezen minder nut te stichten, dan wij vertrouwen thans te doen; ja, wij zijn overtuigd, dat ons pogen totaal mislukken moest, dat wij zedelijke steun en leiding zouden geven alleen aan hen, die deze het minst behoeften, en . . . wij zouden ongetwijfeld stranden op de klip der eenzijdigheid.

Liefde, eerbied voor al het geschapene, wij gevoelen ze, wij uitten en betoonden ze te allen tijde. Het vernielen, het martelen, het dooden uit lust tot dooden, ook van het nietigste schepsel, het zij plant of dier, 't is ons een gruwel, en wij willen er al het mogelijke toe bijdragen, dat het voor ieder zoo zij.

Maar . . . die liefde en die eerbied, ze worden alleen door kennis verkregen. Ze zijn de menschen niet aangeboren, en waar ze oordeelkundig worden aangebracht of door omgang met gevoelige menschen ontstaan bij zeer jeugdige kinderen, daar worden ze op 10 à 12-jarige leeftijd bijna overal verdrukt en verstikt door het slechte voorbeeld, dat zij overal rondom zich zien; dit is naar onze overtuiging de waarheid; een treurige waarheid, maar niettemin eene, die hen, welke zich tot taak stellen op te voeden en op te wekken tot „liefde” voor de natuur, tot nadenken dwingt en hen in geen geval ziende blind mag maken.

Wij zijn alle drie kind geweest en opgegroeid te midden van de natuur en wij hebben alle drie wel eens planten roekeloos vernield uit lust tot vernielen en dieren gemarteld en gedood, ongevoelig en onnadenkend; medelijden kenden wij niet, de vermaningen van ouderen hoorden wij wel maar verstonden wij niet, de uitingen van pijn door 't geplaagde dier vonden wij grappig, wij begrepen ze niet.

En tegelijk met die schijnbare wreedheid, hadden wij evengoed als uw knaapje en evenals de meeste jonge kinderen een innige gevoeligheid, soms een naïef-poëtische blik op de levende dieren, wij waren wreed en sentimenteel bij beurten; achteraf beschouwd, met groote-menschen verstand, waren wij eigenlijk geen van beide.

Dat weten wij nog van onze eigen jeugd; sedert hebben wij tien, twintig jaren lang kinderen bestudeerd, was het onze taak en onze plicht, onze roeping, kinderen na te gaan in hun doen en laten; wij hebben ze bespied, vooral ook in hun omgang met de levende natuur, en met enkele uitzonderingen, zoo bleek ons, komen die beide trekken bij alle kinderen voor. De gevoeligheid voor de levende natuur verdwijnt met de jaren, de wreedheid blijft langer, eindelijk maken beide plaats voor onverschilligheid; dit is de regel; alleen wanneer toevallige omstandigheden inwerken, blijft of overgevoelighetd of wreedheid, om 't zoo te blijven noemen, een overheerschende karaktertrek; op dit punt kan alleen een opzettelijke en bestudeerde opvoeding van *het eerste* het goede behouden en het opvoeren tot een rein begrip, — *het tweede* wijzigen en als middel gebruiken, om ook voor later de weg te banen tot een verstandige opvatting van de natuur.

Wie het eerste wil doen en 't laatste nalaten, zooals u, brengt het kind, als het eens tot zelfstandig oordeelen komt, in gevaar, plotseling voor een ontzettende, een niet te miskennen waarheid gesteld te worden, voor een werkelijkheid zoo zeer verschillend van zijn lieve, naïeve natuurbeschouwing, dat met een schok de teerheid der ziel gedood wordt en rauwe angst overblijft.

Juist bij kinderen, zooals u bedoelt, kan een enkel stukje naakte, maar niet leelijke waarheid zoo heilzaam werken voor de latere geestesrichting. 't Kind, dat in een reine sfeer zijn eerste jeugd doorbrengt, dat zorgvuldig in zijn keurige bloemhof tegen vroege aanraking met de ruwe buitenwereld wordt beschermd, zoo'n knaap of meisje, voor wier kindergeluk vaak een geheel huisgezin van fijnbeschaafde menschen leeft, blijft zoolang zijn ideale wereld bezitten, als zijn omgeving dezelfde blijft; zoodra anderen zijn opvoeding overnemen, als de tijd der wetenschappelijke opleiding gekomen is, verdwijnt bij velen het geloof in de geest en blijft zoo licht alleen de stof ter aanbidding over. Gelukkig voor hem, als er vroeg tegen een plotselinge ontgoocheling is gewaakt; dan blijft er bij de reactie ten minste nog iets van de spiritist in de materialist over.

Niet zoozeer voor de zorgvuldig opgevoede kinderen der hogere standen, als wel voor 't volkskind, dat al zoo vroeg de wreedde werkelijkheid in de menschenwereld leert kennen, is een exclusief poëtische natuurbeschouwing, althans in de eerste jeugd noodzakelijk; daar vooral is verheffing en poëzie van nooden; en 't gevaar voor ontgoocheling is er niet groot, doordat geen latere studiën een diepere blik geven in het wezen der natuur.

Laat beide liever samengaan, geef poëzie *veel* en *vaak*, maar leer ook kennen; geef zoo nu en dan eens even een kijkje in de meestal wreede werkelijkheid, *niet* veel en *niet* vaak. Leer ook het kind *wel* onderscheiden tusschen vlinder en vlinder; ziet ge, dat het wreed is en de vlinders martelt, dood er enkele voor hem in één oogenblik en leer ze hem opzetten. Hij zal geen tweede pauwoog dooden, als hij er al een mooie heeft, dat behoeft ge hem niet eens te zeggen, dat spreekt van zelf. Een jongen, die kevers verzamelt, laat de kevers loopen, die hij kent en waarvan hij er een bezit, hij bestudeert hun levenswijze en redt ze uit de handen van andere kinderen, die ze martelen willen; verreweg de meeste andere kleine en

groote kinderen trappen ze alle dood, waar en wanneer zij ze vinden.

Een kind dat planten verzamelt, vernielt niet meer uit moedwil en duldt niet, dat anderen het doen. Dit zijn feiten, waar te nemen door ieder, die er lust en gelegenheid toe heeft, geen opinies of theoriën op vermoedens gebouwd.

„Ik heb menigmaal mijn jongens, die ik kennis der natuur aanbracht en op bescheiden wijze leerde verzamelen, gevraagd, wat zij vroeger deden met de gevonden kevers, vlinders of rupsen, en het antwoord was bijna altijd: ik hield ze in een doosje tot ze dood waren, of: ik trapt ze dood. Jongens, die verzamelen, trappen geen kever meer dood; als zij het exemplaar reeds hebben, laten ze hem rustig loopen of nemen proeven, b.v. om te zien, wat hij eigenlijk eet, wat hij wel voort kan duwen, of hij op kan komen als hij de rug ligt; maar ten slotte krijgt het dier de vrijheid en dan mag het dankbaar wezen, dat het in handen van een verzamelaar is geweest.

„Mijnheer,” zoo kwam eens een kleine jongen uit mijn klasse op mij toe, „hier heb ik een kever voor u (het was een mooi exemplaar van een populieren-boktor), die zat in de kleerkast op de mantel van mijn grootmoe. Ze stonden er allemaal omheen: mijn ma, de meid, mijn zuster, geen een durfde hem er af nemen; en doodslaan op de mantel wilden ze niet, want dat kon de mantel vlekken. Toen hebben ze mij geroepen, om hem er af te nemen en hem dood te trappen, want het was een vergiftig beest; „alle torren zijn vergiftig,” zei de meid. En mijn ma rilde, ze zei, dat ze voor geen tien gulden zoo'n vies beest zou aanpakken, wel dood slaan met een pantoffel.

„En jij, waarom heb jij hem niet dood geslagen?” vroeg ik de knaap. Hij keek mij een oogenblik zonderling aan en rilde — niet voor het aanpakken, maar voor het doodslaan.

Nog wel drie weken heeft deze tor in de klasse geleefd. Zijn redder verzorgde het dier, zoo merkwaardig om zijn aard en zijn lichaamsbouw, dagelijks met vermolmd hout en vochtige suiker. Dit is een geval uit vele, waaruit blijken kan, dat verzamelen, als het op verstandige manier geleerd en geleid wordt, niet tot hardvochtigheid zal voeren!”

Onze ondervinding heeft ons de weg voorgeschreven, die wij in dit tijdschrift volgen; toch zijn wij dankbaar voor wenken als deze, wij hopen er nog vele te ontvangen, zij zullen ons maat leeren houden, en voorzichtig zijn met onze woorden; waar wij voor de wetenschap offers laten brengen, zullen wij nog duidelijker zeggen, dat dit voor alleen de wetenschap geoorloofd is, en dat de zucht tot weten en kennen nooit of nimmer een dierenmarteling kan vergoelijken.

In de artikelen die aanleiding gaven tot het schrijven van de heer Z. is dit ook nergens gedaan. De jager, die de kluit voor Artis schiet, omdat die daar noodig is en het zijn beroep is te jagen, neemt de beide verkleumde vogeltjes op en tracht ze te redden, door ze in zijn handen te verwarmen. Cella, de bekende kinderschrijfster, aan wie niemand fijn gevoel en smaak zal ontzeggen, toont zich geenszins in haar stukje: „Een kippenmaal”, een cynische waarneemster; in het „Slangenmaal” is zelfs ook de impulsie aangegeven, die de heer Z. in dergelijke dramatische natuurtafereelen begeert. „Was er geen glas tusschen ons en de slang...” staat er.

Vraag eens een serieus vlinderverzamelaar, hoe hij he stukje: „De nachtelijke vlinderjacht” vindt. Hij zal u zeggen, dat er op die manier niet veel mooie buit behaald zal worden. Hij zal het een fout van de heer Jaspers noemen, dat deze de gevangen vlinders uit sentimentaliteit niet dadelijk alle doodt, eerst later uit de massa kiest, wat hem bevalt en de rest de vrijheid geeft. Hij zal u de redenen er bij zeggen en u methodes voor 't stroopen aan de hand doen, die de heer J. opzettelijk verzwegg.

Als de heer Z. de moeite wil doen de aangehaalde artikelen nog eens te lezen, zal hij, al blijft er veel waars in zijn bewering, toch ook bemerken, dat wij hem al een heel

eind tegemoet zijn gekomen, en wij zullen ons best doen zeer dikwijls geheel met hem samen te gaan; zijn weg is ook onze hoofdweg, maar wij nemen ook eens een kijkje zijwaarts af.

Bovendien, het tijdschrift is niet uitsluitend voor jonge kinderen bestemd, dat toont de schrijver zelf door de inzending van een stuk als het bovenstaande. Wel trachten wij leesbaar te schrijven voor oud en jong, maar vele stukken zijn meer geschikt aan jonge kinderen voorgelezen te worden, dan dat tot eigen lektuur. Ieder opvoeder kan daarbij weglaten of wijzigen, wat naar zijn inzichten de kinderlijke gevoeligheid kwetsen of verminderen kan. E. Hs.

Een week in een Vogelparadijs.

VI.

Onze plannen voor Vrijdag waren heel eenvoudig. Mijn correspondent in Koog zou ons een bergeendennest kunnen aanwijzen of niet. In 't eerste geval was het een zaak van een half uurtje, om het netjes uit te graven en te verpakken, dan konden we nog met de middagboot naar Amsterdam en met diezelfde boot zouden we terugkeeren als er onverhoopt geen nest te vinden was. Het kwam er dus alleen maar opaan zoo spoedig mogelijk in Koog te komen, wat ons gemakkelijk genoeg viel, daar een van onze vrienden, de makelaar, weer kar en paard te onzer beschikking stelde. Twee jongens van een jaar of achttien maakten de tocht mee als volontairs; de eene heette Piet — niet dezelfde van Donderdag — terwijl de andere in strijd met alle beginselen van korthed en tijdsparing Cornelis Jan genoemd wordt. Het kleine kistje kon goddank niet mee, daar zaten nog de loodzware zoden van de vorige tocht in, zoodat onze uitrusting alleen maar bestond uit de vier blikken melkschotels, het schopje en een paar planken. Om twaalf uur zouden we terug zijn.

Lustig rolde ons karretje voort langs de mooie harde Kooger grintweg. Het weer kon niet mooier, het Junizonnetje schitterde aan de vlekkeloos blauwe hemel en stoofde het eiland, dat daar kalm in al zijn uitgestrektheid neerlag als ware het een groot monster, uit zee opgedoken, om op het lauwe zand van de Noordzeekust zijn breede rug te koesteren in de zomerzon. Dicht en welig schoot het gras omhoog in de frissche weiden, om de voorrang dingend met honderd bonte bloemen, die ieder wel het veld voor zich alleen in beslag zouden willen nemen. Ginds is de zuring al de baas geworden, hij tint de heele vlakte warm roodbruin, maar verder triomfeeren de boterbloemen, en op de laagste plekken tint een liefelijk rood de bodem; daar staan de koekoeksbloemen (*L. flos. cuculi*) in dichte rijen, maar niet zoo dicht, of er blijft nog ruimte over voor de orchideeën, hier even talrijk en frisch en kleurenrijk als de honderden variëteiten van hyacinthen in Haarlems bloemengarde. Streepen en plekken van donkerder groen, tot blauwgroen toe kenmerken de sloten en waterplassen, waar midden in het dichte bosch

van zeggen en lischdodden de bonte tuilen der zwanebloemen zich beginnen te ontplooien.

Gaandeweg maken de boterbloemen plaats voor ander geel, voor de tormentil. Het gras wordt ijler, hier en daar vertoonen zich de frisch groene kussens van de kraaibes en grauwe, half dorre Erica's. Wij naderen de Mient, het Texelsche heideveld, dat zich van De Hoorn tot aan Eierland in een breede strook achter de duinen uitstrekt, een ruim veld voor de Texelsche ondernemingsgeest. En dat veld ligt niet braak, daarvan getuigen de wilgenaanplantingen van Tubantia en de frissche roggeakkers van Anna's hofstee en Hugo's-hoeve. Daarachter, links van de weg ligt een vroegere ontginning, verscheidene hektaren groot, de Nieuwe Aanleg, een heerlijk berkenbosch met elzen, esschen en lijsterbessen, waarvan de geur ons tegenwaait, tegelijk met die van de laatste Meidoornbloesem en de eerste kamperfoelie. Wat al heerlijke dagen heb ik daar gesleten, waar het zwartkopje zijn nest had in de bramen en uren achtereen zong in de elzentop omkrans met geurig geitenblad. Daar bouwde de tiftjaf tusschen de wortelloten van dezelfde Meidoorn, die in zijn top een schuilplaats gaf aan die wreede moordenaar, de grauwe klauwier. Het kneutje huisde er in de heidestruiken en op de lage plekken, met riet begroeid, zong zonder ophouden de kleine karakiet. Eksters bouwden in de kleine berkjes geen vier Meter boven de grond en uilen legden er eens hun glanzend witte, bolronde eieren in een verlaten kraaienest, hetzelfde, dat in een vorig seizoen een excentriek eendenpaar zich tot broedplaats had uitgevonden.

Doch Steenhuizen luistert maar met een half oor naar mijn vogelkundige gedenkwaardigheden. De weg heeft een bocht gemaakt en De Koog ligt voor ons, met zijn bouwvallig kerkje en zijn tiental boerenhuizen vlak aan de voet van het hoge duin, dat in drie grootsche golvingen een hoogte bereikt van meer dan veertig meter en tot voetstuk strekt aan een reusachtig zwart houten scherm, een onmisbaar baak voor de schepen op de Noordzee. Links van het baak, een weinig lager op een volgende duintop steekt schuin een ruwe staak omhoog, met aan